

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**De veneratione || sanctor[um] libri duo Judoci
Clich-||touei. Neoportue[n]sis. excelle[n]tissi-||mi
Parisiensis academ[i]æ Theologi**

Clicthove, Josse

Coloniæ, 1525

VD16 C 4211

Ecclesia[m], s[an]ctos no[n] eode[m] q[uo] deu[m], honore colere, sed
inferiore, & ordini eor[um] congruo Cap. I.

urn:nbn:de:hbz:466:1-36172

SECUNDI LIBRI DE VENERATIONE
one sanctorum, caput primum, ostendens ecclesiam, sanctos non eodem quo deum, honore colere, sed inferiori, & ordini eorum congruo.

A conficiendum auspiciato & feliciter bellum, non satis est strenuum militem multa in hostes iacula vibrare, quibus saucient ac sternantur humi, ueruetiam est operae precium illi, contorta ab hostibus tela retundere, ac rejicere uibrata in se spicula, ne ipsi acriter belligeranti exitiale uulnus inferant. Haud secus in literario certamine, & rationes ad comprobendam materiam propositam, opus est adducere, & aduersarios deinde raciones oppositam partem astruere molientes, diluere ac refellere. Cum igitur in primo libro iam exacto, multis rationibus & grauium scriptorum auctoritatibus utcumque suffulta sit de uenerandis in ecclesia sanctis sententia, nunc reliquum est pro pollicitatione nostra, in secundo huius opusculi libro afferre in medium aliquot raciones aduersarios, quibus annuntium ostendere, sanctos aeternae beatitudinis gloria donatos, nequaquam honorandos esse, easque pro uiribus dissolueri. **I** Et primo quidem loco obiiciunt, cultum honorificum soli deo deberi, nec alij cuiquam (qualibet excellat dignitate, sublimique throno in caelis emineat) impendi eum debere, secundum illud **Esaiæ, 42** dei per prophetam enunciatum uerbum, gloriam meam alteri non dabo. Non igitur (inquiunt) cuiquam sanctorum impediendus est honor. **II** ne quod dei est proprium, communicet creaturae. Quibus respondendum est, non eundem prorsus nec eiusdem rationis cultum, deo deberi & sanctis eius, neque eiusdem gradus aut dignitatis honorem, quemadmodum adducta ratio probe conficit, nec aliud quippiam. Nam quanto deus, creatura superior eminent, tanto honor deo a nobis impediendus, augustior est ac eminentior, quam is qui sanctis exhibet. Deum namque colimus, ut summum & optimum rerum auctorem, omnium quae subsistunt eminentissimum, oibus praesidentem, oia sapientissime gubernantem, a quo sunt oia, a quo nostra pendet salus & uita, quique indultor est gratiae & gloriae. At quis adeo mente capax est, ut deiparae uirgini Mariae, aut cuiquam sanctorum hos ascribat titulos, haec tribuat praemia? Nemo certe sanctorum est qui aut

De veneratione Sanctorum.

tūlibet excelso throno collocatus in cœlis, qui mūdi cōditor,
gubernator & rector, hominūve salus p̄cipua, dici vere cueat
Q si q̄s ea rōne qua deū diximus colendū, aliquē sanctorū
colat, totā suā spem & fiduciā in eo sancto collocans, & ad ip-
sum ut unicū salutis suæ authorē cōfugiens, is plane tota aber-
rat uia, deoq; debitū cultū, exhibet creaturæ, q̄d profecto gra-
uissimū est nefas & piaculū. **V**erū quis hāc recte nexuerit ra-
tiorinationē, aut quis differendi peritus eā probauerit? **N**on
est sanctis ipsis cœli ciuibus, idē qui deo, impēdendus honor
nullus igit̄ ipsis recte p̄t honor impendi. **E**st em̄ ea, prorsus cō-
similis huic ratiocinatio. **N**ō est proceribus regni, idē qui regie
maiestati, deferendus honor, nullus igit̄ principibus sub rege
constitutis, ducibus militiæ, p̄fectis & magistratib⁹, debet ho-
nor deferri. **Q**uod q̄ sit mācum & inualidū, ipsi qui negāt san-
ctos esse honorādos, dijudicēt, fateantq; uel inuiti ex recto in-
feriorū rerū ordine, q̄ haud dubie terreno regi in suo regno,
primus debet honor, nihilo secius principibus eius ac proce-
ribus, ut administrationē aliquā regni sub rege gerētibus, a-
micisq; & familiaribus regis, secundo loco & suis itidē ē ex-
hibendus honor. **S**i quis aut̄ ptinaciter cōtenderet, solū regē
honorādū esse, nullos aut̄ eius principes honore affici debere
is nimirū foret explodēdus, & debita castigādus pœna. **H**aud
aliter deo, regi regū, & dño dñorū, primarius est & summus
honor tribuendus, sanctis uero ut amicis dei, conregnātibus
illi, & ad sublime cœli soliū fœliciter euectis, secundo loco,
& cuiq; pro suo gradu, honor itidē prætādus est. **E**t quē ad
modū beatus **P**aulus, cui honorē debemus, monet honorē im-
pendere, ita & quātū ac qualē cuiq; debemus, deo scilicet &
sanctis quibuslibet, quō idētidē & in quo gradu, tantū ac ta-
lē, eo mō & gradu, cuiq; impendamus, atq; ita facientes neq;
q̄ delinquemus, neq; deū ipsum nec sanctos, eius hæditan-
tes regnū, offendemus. **P**orro haud difficile fuerit, grauissi-
morū patrū testimonijs ostendere (q̄d tñ, uel sine testimonijs
est apertissimū) nos, sanctis esse deferendū honorē, ponentes
nequaquā ipsos a quo honore, colere, q̄ deū esse colendū prædi-
camus. **E**t primū testimonio beati Hieronymi, qui in eplā ad
i. 3. Ripariū

Roma, 13.

III.

LIBER SECVNDVS.

Hieronymus Ripatiū, cōfutoria impietatis insani **Vigilanti** ait. **Nos autē**
Ephc. 1. nō dico martyꝝ reliquias, sed ne solē quidē & lunā, nō ange-
Roma. 1. los, nō archangelos, nō seraphim, nō cherubim, & omne no-
 men quod nominat & in præsenti seculo & futuro colim⁹ &
 adoramus, ne seruiamus creaturæ potius q̄ creatori, q̄ est bñ
 dictus in secula. **Honoramus autē** reliquias martyꝝ, ut eū cui⁹
 sunt martyres, adoremus. **Honoramus seruos**, ut seruorū ho-
III nor redundet ad dñm, qui ait. **Qui uos suscipit**, me suscipit.
Mat. 10. ¶ **Accedit illi Augustinus**, libri octaui de ciuitate dei, cap. ul-
Augustinus timo, dicēs. **Nec tñ nos eisdē** martyribus, tēpla, sacerdotia,
 sacra, & sacrificia cōstituiamus, qm̄ nō ipsi, sed deus eorū, nob̄
 est deus. **Honoramus sane memorias eorū**, tanq̄ sanctorū ho-
 minū dei, q̄ usq; ad mortē sacrorū suorū corporū, pro ueritate
 certatūt, ut innotesceret uera religio, falsis religionibus uictis
 atq; cōuictis, qd̄ etiā si qui antea sentiebāt, timendo reprime-
 bāt. **Quis autē** audiuit aliquñ fidelīū, stātem sacerdotē ad altare
 etiā super sanctū corpus martyris ad dei honorē cultūq; con-
 structū, dicere in precibus. **Offero tibi sacrificium Petre**, uel
Paule, uel **Cyprianē** cū apud eorū memorias offerat deo, qui
 eos hoies & martyres fecit, & sanctis suis angelis cœlesti ho-
 nore sociauit, ut ea celebritate, & deo uero de illoꝝ uictorijs
 gratias agamus, & nos ad imitationē taliū coronarū atq; pal-
 marū, eodē inuocato in auxiliū, ex eorū memoriæ renouatio-
 ne, adhorremur. **Quæcūq; igit̄** adhibent̄ religiosorū oblega-
 in martyꝝ locis, ad ornāmēta sunt memoriarū, nō sacra sunt,
 uel sacrificia mortuorū tanq̄ deorū. **Hæc ibi. Idē** q̄q; in uiceli
idem miscēdi libri de ciuitate dei, cap. decimo, loquēs de miracu-
 lis, ad martyꝝ memorias fieri solitis, & in octaui eiusdē libri
 capite, diffuse ab eo cōmemoratis, ait. **Faciunt autē ista** marty-
 res, uel potius deus, uel orātibus aut cooperātibus eis, ut fides
 illa proficiat, q̄ eos, nō deos esse n̄ros, sed unū deū habere no-
 biscū, credamus. **Et paucis interiectis subiūgit.** **Nos martyri-**
bus n̄ris, nō tēpla sicut dijs, sed memorias sicut hoibus mortu-
 is, q̄ apud deū uiuūt spūs, fabricamus. **Nec ibi erigimus ala-**
ria in qbus sacrificemus martyribus, sed uni deo & martyꝝ
 & n̄ro, sacrificiū immolam⁹. **Ad qd̄ sacrificiū**, sicut homines
 dei, qui

De veneratione Sanctorum.

dei, q̄ mūdū in eius cōfessione uicerūt, suo loco & ordine no-
minatur, nō tñ a sacerdote q̄ sacrificat inuocatur. Deo quippe
nō ipsis sacrificat, q̄ uis in memoria sacrificet eorū, quia dei sa-
cerdos est, nō illorū. Ipsum uero sacrificiū, corpus est Christi
qd̄ nō offert ipsis, q̄ hoc sunt & ipsi. Hæc August. In q̄bus
uerbis dilucide ostendit, alia prorsus rōne deū a nobis colēdū
& alia martyres ceterosq; sanctos uenerādos.

¶ Nō soli deo honorē exhiberi debere, ex diuino instituto,
sed & alijs, etiā in terra adhuc degentibus. Cap. II.

Ansistūt rursum acrius aduersarij, & illud B. Pauli I.
uerbū ad Timotheū nobis ut telū intortū obieciāt. I. Timo. I.

Regiāt seculorū immortalī, inuisibili, soli deo, ho-
nor & gloria, in secula seculorū. Amē. Ex q̄, ita ne-
ctunt rōnem. Soli deo honor & gloria (ut ait Paulus) est im-
pendēda. Nō igit̄ quibuscunq; sanctis, ullus debet honor, qm̄
quidē nullus eorū est deus. ¶ Verū qui ita insurgunt & rōci-
nātur, ignorare uident̄ particulā exclusiuā soli, in datiuū deo,
dumtaxat ferendā, nō aut̄ in sequentia, ut hic habeat̄ sensus.
Ei qui solus deus est natura, & cōsortium diuinitatis nō habet
cū alijs rebus cōmune (quēadmodū ethnici, plures sibi cōstitu-
erūt deos, magnāq; deorū turbā coluerūt) ei inquā, sit honor
& gloria, in secula seculorū. Itaq; dictio solus, ibidē tātundem
ualet atq; unicus, ut soli deo, id est uni siue unico deo, gloria,
& honor tribui debere, prædictis beati Pauli uerbis designet̄
Secundum quam etiam acceptionem sumitur eadem dictio,
quādo apud Iohānem Christus patrem orans dicit. Hæc est Iohā. 17
autem uita æterna, ut cognoscāt te, solum deum uerū, & quē
misiisti Iesum Christum. Vbi patrem uocat, solum deum uerū,
ad excludendā deorum pluralitatē & multitudinē. Quē
admodū & apud Esaiam, ad designādā dei & summi domi-
ni uanitatē, ipse deus inducitur loquens. Ego dñs & nō est Esaiæ. 48
amplius, & extra me nō est deus. Et rursum. Ego dominus,
& nō est alter, formās lucē & creans tenebras. Et sciāt hī qui
ab ortu solis, & q̄ ob occidēte, qm̄ absq; me nō est deus. Eo-
dem quoq; loco. Ego dominus, & nō est alius. Ibidem etiā p
pheta ad deum uerba dirigens ait. Tantum in te est deus, & ibidem
nō est